

T. C.
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE ANABİLİM DALI

**KLASİK DÖNEM İSLAM DÜŞÜNCESİNDE
ASTRONOMİ VE ASTROLOJİ**

(LİSANS BİTİRME TEZİ)

Öykü Şule YAĞMUR

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Esat Burak ŞAMAN

İSTANBUL- 2020

ÖZET

Bu tezimizde klasik İslam düşüncesine, Yunan felsefesiyle olan irtibatına, klasik İslam düşüncesinde astronomi ve astroloji alanlarının oluşumu, gelişimi, bu alanlar içerisinde gerçekleşen düşünce üretimi ve astronomi- astrolojinin kozmoloji ile olan ilişkisi ele alınmaya çalışılmıştır. İlk bölümde İslam düşüncesinin ortaya çıkışına ve bu düşünce geleneği içerisinde geniş bir yer tutan astronomi ve astrolojinin ilimler sınıflandırılmasındaki yerlerine Fârâbî ve İbn Sînâ'nın ilimler sınıflandırması çerçevesinde değinilmiştir. İkinci bölümde ise klasik İslam düşüncesinde astronominin ortaya çıkışı, bu gelenekteki gelişmeleri ve önemli gördüğümüz İslam astronomlarından Bîrûnî, İbn Heysem ve Nasîruddîn Tûsî'nin astronomiye katkılarına değinilmiştir. Üçüncü bölümde İslam düşüncesinde astronomi gibi önemi bir yeri olan astrolojinin de ne olduğu, bu düşünce geleneği içerisindeki yeri ve astronomi-astroloji ilişkisini gözetten, astroloji alanında düşünce üreten Kindî, Bîrûnî, Fârâbî ve İhvân-ı Safâ topluluğunun astrolojiye olan bakış açıları üzerinde durulmuştur. Çalışmamızın son bölümünde ise astrolojinin astronomi ve kozmolojiyle olan ilişkisine değinilmiş, modern bilimle birlikte astrolojinin neden bilim dışında kaldığına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam düşüncesi, İslam felsefesi, astronomi, astroloji, ilim, evren

GİRİŞ

Tezde çalışılan konu başlığı “Klasik Dönem İslam Düşüncesinde Astronomi ve Astroloji”dir. Başlığımız oldukça geniş bir kapsama sahip olsa da bu çalışmada yapmak istediğimiz şey neredeyse 1000 yıllık bir düşünce geleneği olan İslam düşüncesi içerisinde Astroloji gibi ilmi mahiyeti günümüzde bile tartışılan bir alanın bu geniş geleneğin içerisinde kendine yer bulduğunu göstermektir.

Astronomi ve astroloji 18. yüzyıla kadar ikiz ilimler sayılmışlar ve her ikisi de ilim sınıflandırmalarında kendilerine yer bulmuştur. İslam düşüncesi içerisinde özellikle Batlamyus ve Aristoteles’in kozmolojik fikirlerinden destek alarak ve geliştirilerek astronomi alanına ve onunla bağlantılı bir şekilde varlığını sürdüren astrolojiye önem verildiğini görmekteyiz. Aristoteles’in ay altı ve ay üstü alem arasındaki ilişkinin ve ay üstü alemin ay altı aleme etki ettiği fikrinden yola çıkıp kozmolojiden de destek alan astroloji pek çok İslam düşünürünün ve önemli tarih figürlerinin ilgi alanı olmuştur. Öyle ki, İslam düşünce geleneği içerisinde astroloji alanında çalışan her düşünür astronomi ile de alakadar olmak durumundadır. Bu bir seçimden çok zaruri bir durumdur; astroloji gök cisimlerinin etkilerini daha iyi yorumlayabilmek için astronominin gök ile alakalı matematiksel hesaplarına ihtiyaç duymaktadır. Astronomi ve astroloji İslam düşünce geleneğinde pek çok filozof ve alim tarafından ele alınmış ve bu tarihsel dönemde astronomi ve astroloji alanında büyük gelişmelere imza atılmıştır.

Tezimizde astronomi ve astrolojinin tarihsel yolculuğu içerisinde birbirleriyle olan ilişkilerine, İslam felsefesindeki varlığına ve yerine değinmeye çalıştık. 4 ana başlıktan oluşan çalışmamızın ilk bölümünde İslam düşüncesine genel bir giriş yaparak

için astronomi ve astroloji arasındaki ilişki şuna benzer: tıpkı matematiğin sayılarla bazı sonuçlara ulaşması ancak sayıların neliğini felsefenin tartışması gibi astronominin keşfini yaptığı yıldızların yorumu da astroloji yapar. Bu çalışmada astrolojinin İslam düşüncesi içerisinde nerede durduğunu araştırmaya, astrolojinin astronomiyle ve kozmoloji düşüncesiyle ilişkisini tartışmaya ve İslam düşünce geleneğinde herkesçe olmasa da bazı filozoflarca ilim sayıldığından ilimler sınıflandırmasında kendisine nasıl yer bulduğunu ortaya koymaya çalıştık. Son olarak, bilimin temel işleyişi olan, hipotez oluşturulması, bu hipoteze yönelik sınamalar gerçekleştirilmesi ve hipotezin desteklenememesi ya da yanlışlanması halinde o hipotezden vazgeçilmesi veya hipotezin güncellenmesi gibi bilimsel yöntemin temel mekanizmaları astroloji için söz konusu olmaması ile astrolojinin bilim dışında kaldığına ve bilim filozoflarınca da bilim olarak kabul görmediğine kısaca değinmeye çalıştık.

KAYNAKÇA

- Adamson, Peter ve Richard C. Taylor. *İslam Felsefesine Giriş*. Çev. M. Cüneyt Kaya. İstanbul: Küre Yayınları, 2008.
- Adamson, Peter. “Kindî ve Yunanca Felsefe Geleneğinin Kabulü.” *İslâm Felsefesine Giriş*. Çev. M. Cüneyt Kaya. Ed. Peter Adamson ve Richard C. Taylor. İstanbul: Küre Yayınları, 2008. s. 35-58.
- Anlı, Ömer Faik. “Aristoteles ve Fizik.” https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/60333/mod_resource/content/0/AR%C4%B0STOTELES%20VE%20F%C4%B0Z%C4%B0K.pdf (Erişim: 24.06.2020).
- Aristoteles, *Metafizik*. Çev. Ahmet Arslan. İstanbul: Sosyal Yayınları, 1996.
- Arslan, Ahmet. *İslam Felsefesi Üzerine*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2019.
- Arslan, Ahmet. *İlkçağ Felsefe Tarihi 3 – Aristoteles*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2009.
- Aslan, Hasan. “Bilim Felsefesinin Tarihi.” *Felsefe Ansiklopedisi* 2. s. 423-453.
- Aydın, Hasan. “KOZMOLOJİK TEMELLERİ IŞIĞINDA İHVÂN ES-SAFÂ’DA ASTROLOJİ VE ASTROLOJİNİN MEŞRULUĞU SORUNU.” *KELAM ARAŞTIRMALARI* 9:1 (2011), s.179-198. http://turkoloji.cu.edu.tr/GENEL/hasan_aydin_kozmoloji.pdf (Erişim: 31.05.2020).
- Aydın, Cengiz ve Gülseren Aydın. “Batlamyus.” *TDV İslam Ansiklopedisi*. 5. s. 196-199.
- Aydınlı, Yaşar. “Fârâbî ve Bağdat Meşşai Okulu.” *İslam Felsefesi Tarih ve Problemler*. Ed. M. Cüneyt Kaya. İstanbul: İSAM Yayınları, 2017. s. 145-181.
- Yardımcı, Alper Bilgehan (2019). Bilim ve sözde bilim: Bilimsel topluluğun doğasının belirlenmesi ve sözde bilimin ayırt edilmesine yönelik sosyal bir ölçüt. *Kaygı. Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 18(2), 567-588.
- Westfall, Richard S. *Modern Bilimin Oluşumu*. Çev. İsmail Hakkı Duru. Ankara: Tübitak Yayınları, 1998.